

NORGES HØYESTERETT

Den 28. mai 2013 avsa Høyesterett dom i

HR-2013-01120-A, (sak nr. 2012/1803), sivil sak, anke over dom,

A (advokat Einar I. Lohne)

mot

If Skadeforsikring NUF (advokat Gjermund Ihler – til prøve)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Endresen**: Saken gjelder spørsmål om tidligere erstatningsoppgjør stenger for krav om erstatning for lidt og fremtidig inntektstap som følge av skade ved påkjørsel, samt eventuelt gjenopptak av erstatningsoppgjør, jf. avtaleloven § 36.
- (2) Ankende part A var i 1996 passasjer i en minibuss, som ble påkjørt bakfra av en personbil i stor hastighet. Seks av passasjerene i minibussen opplyste etter ulykken politiet om nakke-, hode- eller skulderskade.
- (3) Som følge av nakkesmerter fikk A fysikalsk behandling over tid, og fremmet krav om erstatning mot skadevolders selskap, If Skadeforsikring NUF.
- (4) If innhentet i 1999 en spesialisterklæring, der konklusjonen var at det ikke var sannsynlig årsakssammenheng mellom ulykken og As helseplager. A aksepterte ikke dette, men krevde ny erklæring på selskapets bekostning. If ville ikke dekke utgiftene til ny vurdering fra spesialist og hevdet at det ikke var grunnlag for utbetalinger, ut over noen mindre beløp som allerede var betalt.

(5) Etter forhandlinger mellom partene fremmet If et tilbud i telefonsamtale 20. mars 2000. I en påtegning i saken fremgår at selskapet tilbød 50 000 kroner "alt inkl.". Videre heter det i påtegningen at alternativet er at avslag fastholdes, og at skadelidte eventuelt måtte innhente spesialisterklæring for egen kostnad og risiko.

(6) Tilbudet ble forelagt A, som aksepterte dette ved et brev til sin advokat den 23. mars der hun blant annet skrev:

**"Jeg viser til tlf. samtale 20. mars, hvor tilbudet i fra Storebrand var:
Kr. 35 000,- til fremtidige utgifter
Kr. 15 000,- i advokatutgifter.**

Jeg har fortsatt påløpte utgifter som ikke er dekket av Storebrand. Jeg godtar tilbudet i fra Storebrand, hvis jeg får tilbake de utgiftene jeg allerede har hatt, og kr 35.000,- til meg og kr 15.000 til advokat utgifter."

(7) I brev dagen etter aksepterte As daværende advokat 40 000 kroner "som en skattefri engangsutbetaling som et endelig oppgjør i saken i tillegg til kr 15 000 som dekning av utgifter til juridisk bistand". Brevet fra A til egen advokat ble ikke oversendt til If. If utbetalte, på grunnlag av brevet fra advokaten, det omforente erstatningsbeløp.

(8) A fikk senere problemer med å arbeide full tid. Fra den 20. januar 2004 er hun innvilget tidsbegrenset uførestønning etter en uføregrad på 50 prosent. Med virkning fra 1. februar 2010 har hun hatt 50 prosent uførepensjon.

(9) Ved brev av 29. juni 2005 bebudet hennes senere advokat krav om erstatning for lidt inntektstap og tap i fremtidig erverv. Det ble vist til ny legeerklæring som bekreftet at det var årsakssammenheng mellom ulykken og den reduserte ervervsevnen, og det ble vist til at avtaleloven § 36 ga grunnlag for gjenopptakelse av erstatningssaken. Kravet ble avvist av If, som viste til at den inngåtte avtale dekket alle krav på grunnlag av ulykken.

(10) Ved sin nåværende advokat tok A ut stevning for Sør-Østerdal tingrett 20. juni 2011. For tingretten gjorde hun gjeldende at vilkårene for gjenopptak og etteroppgjør var oppfylt. Tingretten kom til at vilkår for gjenopptak ikke var oppfylt, og frifant If. Tingrettens dom er avsagt 16. januar 2012 og har slik domsslutning:

"1. If Skadeforsikring NUF frifinnes.

2. Sakskostnader tilkjennes ikke."

(11) Tingrettens dom ble påanket til Eidsivating lagmannsrett. Lagmannsrettens flertall kom til samme konklusjon som tingretten på samme grunnlag.

(12) Lagmannsrettens mindretall fant at avtalen fra 2000 ikke omhandlet krav om erstatning for inntektstap, og la dermed til grunn at det ikke var nødvendig å kreve gjenopptak. Etter mindretallets syn var det under enhver omstendighet grunnlag for gjenopptak, og mindretallet fant at det var årsakssammenheng mellom ulykke og skade/tap. Lagmannsrettens dom er avsagt 31. august 2012 og har slik domsslutning:

"1. Anken forkastes.

2. Sakskostnader for lagmannsretten tilkjennes ikke."

- (13) A har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Det er anket over rettsanvendelsen og bevisbedømmelsen. I anken legges hovedvekten på avtaleloven § 36, men det vises også til den begrunnelse lagmannsrettens mindretall ga for sitt resultat.
- (14) Ved Høyesteretts ankeutvalgs beslutning den 3. desember 2012 ble anken tillatt fremmet. I beslutningen ble forhandlingene for Høyesterett begrenset til å gjelde hvorvidt avtalen fra 2000 er til hinder for at det fremmes krav om erstatning for inntektstap. Denne avgrensningen får den konsekvens at lagmannsrettens dom må oppheves om den ankende part skulle bli gitt medhold i at avtalen fra 2000 ikke er til hinder for at krav om erstatning for lidt og fremtidig inntektstap fremmes. Den begrensede henvisning medfører også at Høyesterett må vurdere om avtaleloven § 36 kommer til anvendelse under den forutsetning at det foreligger årsakssammenheng. Om så er tilfellet vil imidlertid bli å avgjøre av lagmannsretten ved en eventuell ny behandling av saken.
- (15) Det er for Høyesterett foretatt bevisopptak av Ifs saksbehandler Gunnar Haugane, som i år 2000 inngikk avtalen på vegne av selskapet, og As advokat på avtaletidspunktet, Anne Grethe Kjelland. Det er dessuten fremlagt skriftlige erklæringer fra advokat Kjelland og A, samt en omfattende dokumentasjon av korrespondansen mellom partene i årene 1996 – 1999. Den anførsel at avtalen fra 2000 ikke omfattet noe krav utover dekning av utgifter, har dessuten stått helt annerledes sentralt i forhandlingene for Høyesterett enn for lagmannsretten. For øvrig står saken for Høyesterett i samme stilling som for lagmannsretten.
- (16) Den ankende part, A, har i det vesentligste gjort gjeldende:
- (17) Den inngåtte avtale omfatter bare kravet på dekning av påførte kostnader. Noe annet krav var ikke fremsatt, og det var ingen foranledning til å reise spørsmålet om tap i inntekt. Det avtalte erstatningsbeløp er så lavt at det i seg selv klargjør at avtalen var begrenset til refusjon av utgifter. Det følger direkte av As brev til sin advokat den 23. mars 2000 at dette var hennes forståelse av avtalen.
- (18) Den avgrensning som er etablert mellom nytt og gammelt krav, som er blitt etablert i relasjon til rettskraftreglene, gir også god veiledning, og taler med tyngde for at den inngåtte avtale ikke kan forstås slik at den også omfattet fremtidig inntektstap.
- (19) Under enhver omstendighet er tapet av 50 prosent av ervervsevnen en slik ny omstendighet at det må følge av avtaleloven § 36 at kravet kan fremmes på tross av den tidligere avtale. Selv om avgjørelsen må treffes direkte på grunnlag av lovbestemmelsen, vil de vilkår som er oppstilt i dom inntatt i RG 2005 side 968 gi god veiledning. Lagmannsretten kom til at to av vilkårene var oppfylt. Det tredje vilkåret har lagmannsretten misforstått. Det er reelt sett ingen tvil om at ervervsevnen er vesentlig forverret.
- (20) Reelle hensyn taler med styrke for at det ikke oppstilles for strenge krav for å tillate at uforutsette endringer skal gi anledning til et etteroppgjør. Skadelidte bør oppfordres til å forsøke å stå i arbeid. Det er dessuten en vesentlig målsetting at skadeoppgjørene kan avsluttes innen rimelig tid. I begge sammenhenger vil det virke negativt om muligheten til etteroppgjør blir for snever.

- (21) Den ankende part har nedlagt slik påstand:
- "1. Lagmannsrettens dom oppheves.**
  - 2. If Skadeforsikring dømmes til å erstatte As omkostninger for Høyesterett, samt halvdelen av hennes omkostninger for tingrett og lagmannsrett."**
- (22) Ankemotparten, *If Skadeforsikring NUF*, har i det vesentlige gjort gjeldende:
- (23) Den avtale som ble inngått i 2000, innebar et "endelig oppgjør" for alle krav som kunne tenkes fremmet på grunnlag av den ulykken den ankende part var utsatt for.
- (24) Anførselen om at avtalen var begrenset til å gjelde erstatning for utgifter, er ny for Høyesterett, og den kan klart ikke føre frem.
- (25) Den spesialisterklæringen som ankemotparten hadde innhentet, ga ikke grunnlag for noen utbetaling overhodet. Selskapet var hverken ansvarlig for utgifter eller for et eventuelt fremtidig inntektstap. Det sentrale utgangspunkt for samtalene mellom partene var den manglende årsakssammenheng.
- (26) Det er tale om en ordinær avtaletolkning. Det foreligger et tilbud som er akseptert, og ordlyden levner ikke tvil; alt er inkludert. Ankemotparten fikk to alternativer, og valgte det som sikret henne en utbetaling, selv om det innebar et endelig oppgjør. Det usikre alternativet var å betale selv for en ny spesialisterklæring, og håpe at den ville styrke hennes posisjon overfor selskapet. Dersom den ankende part mente å ha i behold en betinget rett til å reise ytterligere krav mot selskapet, måtte hun ha tatt forbehold om dette.
- (27) Heller ikke avtaleloven § 36 kan åpne for at det sees bort fra den inngåtte avtale. Ved vurderingen etter denne bestemmelsen understrekes det at det er tale om revisjon av en avtale som ikke på noen måte var urimelig da den ble inngått. Det er kun etterfølgende momenter som påberopes.
- (28) Avtaleloven § 36 er en rettslig standard; spørsmålet om det skal åpnes for et etteroppgjør må avgjøres på grunnlag av en totalvurdering der alle relevante momenter trekkes inn. De vilkårene som er nedfelt i RG 2005 side 968, er sentrale, men ikke i seg selv avgjørende. Det er vesentlig at saken fra 2005 ikke gjaldt en forliksavtale, men et ordinært oppgjør hvor det var enighet om ansvarsgrunnlag, årsakssammenheng og at skadelidte hadde lidt et tap.
- (29) Hva særlig angår kravet til vesentlig endring i ervervsmessig uførhet, anføres at lagmannsrettens utlegning av dette vilkåret er dekkende, og at vilkåret under ingen omstendighet er oppfylt. Den ankende part hadde allerede tidligere hatt vanskeligheter med å arbeide i tilnærmet full jobb, og muligheten for en fremtidig reduksjon i ervervsevnen var nærliggende.
- (30) Skadeserstatningsloven § 3-8 får ikke anvendelse, men bestemmelsen gir likevel god veiledning for hvor langt avtaleloven § 36 rekker på det aktuelle rettsfelt. Lovgiver har utvilsomt ment å angi konkret hva som på dette området skal til for at det skal åpnes for et etteroppgjør. Når det kun påberopes etterfølgende omstendigheter, gir ikke § 36 større rett til gjenopptak enn § 3-8 gjør. Det er dessuten ingen holdepunkter for å se § 3-8 som en innskjerping av rettstilstanden.

- (31) Det må tillegges vekt at det ble inngått en veloverveiet avtale, som var grundig kvalitetssikret av ankemotparten. Oppgjøret bygget på all tilgjengelig informasjon, og den ankende part var bistått av advokat. Når avtalen ble inngått uten forbehold, må den ankende part selv bære risikoen.
- (32) If Skadeforsikring NUF har nedlagt slik påstand:
"Anken forkastes."
- (33) *Jeg er kommet til at anken fører frem.*
- (34) Den avtale partene inngikk i 2000 må som begge parter har understreket, tolkes. Det må da tas utgangspunkt i ordlyden, men tilblivelsesmåten, det at avtalen delvis er blitt til over telefonen, og at det ikke er utformet et eget avtaledokument, vanskeliggjør prosessen. "Alt inkludert" er tilsynelatende klart nok, men det løser ikke spørsmålet om uttryksmåten refererer seg til den utgiftsdekning det var fremsatt krav om eller om det også tar sikte på en eventuell fremtidig reduksjon i ervervsevnen. Formuleringen "alt inkludert" kan også ha vært benyttet for å presisere at også dekning av advokatutgifter var inkludert i det omforente beløpet.
- (35) Partene er enige om at det ikke var fremsatt noe krav om erstatning for tapt ervervsevne, og det fremgår av korrespondansen at denne mulighet heller ikke på annen måte var berørt i dialogen mellom partene forut for avtaleinngåelsen.
- (36) Det omforente beløp, 50 000 kroner, som også skal dekke advokatutgifter og fremtidige utgifter til behandling med videre, er på et nivå som vanskelig kan ha tatt høyde for et mulig ansvar for tap i ervervsevnen, med mindre årsakssammenheng nærmest kunne utelukkes.
- (37) Det kan ikke legges til grunn at If bygget på at det var på det rene at det ikke kunne etableres årsakssammenheng. Spesialisterklæringen ble gitt på grunnlag av et mandat fra If, og det følger av den kategorisering den sakkyndige ble bedt om å anvende, at hans konklusjon var at sannsynligheten for årsakssammenheng var mindre enn 50 prosent og større enn 25 prosent. Fastlegen hadde dessuten et begrunnet avvikende syn.
- (38) Selskapets representant har da også i bevisopptak for Høyesterett bekreftet at erstatningen ikke omfattet dekning av fremtidig inntektstap.
- (39) Disse omstendighetene trekker etter mitt syn isolert sett klart i retning av at avtalen ikke omfattet et mulig tap som følge av redusert ervervsevne.
- (40) Det synes nærliggende å la den profesjonelle part bære risikoen for den uklarhet som fulgte av tilblivelsesmåte og den mangelfulle formalisering av den oppnådde enighet. Jeg er ikke fremmed for at det må oppstilles det krav at det må komme eksplisitt til uttrykk at også krav om erstatning for tap i fremtidig erverv skal omfattes av et endelig oppgjør, selv om det ikke er fremsatt noe slikt krav

- (41) Da jeg er kommet til at avtaleloven § 36 under enhver omstendighet gir den ankende part anledning til å fremme sitt krav om erstatning for redusert ervervsevne, er det ikke nødvendig å ta stilling til hvordan avtalen må forstås.
- (42) Normalt ville det, om begge grunnlag finnes å måtte føre frem, være mer nærliggende å avgjøre en sak på grunnlag av en tolking av den inngåtte avtale enn på en revisjon av denne i medhold av avtaleloven § 36. Når jeg likevel har funnet det riktig ikke å konkludere hva angår forståelsen av den avtale som ble inngått, skyldes dette primært at en slik avtaleforståelse lenge ikke ble hevdet av As advokater.
- (43) Da As advokat i 2005 fremmet hennes krav mot selskapet, synes han alene å ha bygget på avtaleloven § 36. Avtalegrunnlaget ble heller ikke påberopt for tingretten, og eksplisitt synes det heller ikke gjort gjeldende for lagmannsretten. Hensett også til uklarhetene omkring avtaleinngåelsen, er jeg kommet til at det er slik usikkerhet forbundet med hva som var partenes forståelse av avtalen da denne ble inngått, at det er mer nærliggende at saken løses på grunnlag av bestemmelsen i avtaleloven § 36.
- (44) Etter avtaleloven § 36 kan en avtale settes til side dersom det vil være urimelig å gjøre den gjeldende. Hva som skal til for at en avtale skal kunne settes til side, er avklart ved en rekke saker for Høyesterett, som jeg ikke finner grunn til å referere til. Gjennomgående understrekes det klare utgangspunkt at avtaler skal holdes, og det er klart dekkende å si at det er tale om en heller snever unntaksbestemmelse.
- (45) I det konkrete tilfellet har ankemotparten sterkt understreket at avtalen nettopp var en følge av at A valgte å løse usikkerheten ved om det forelå årsakssammenheng, ved å motta et kontantbeløp i stedet for fortsatt usikkerhet. Å tillegge en ny legeerklæring vekt, undergraver da den risikofordeling partene ble enige om. Det er imidlertid ikke den nye legeerklæringen som skal vurderes i forhold til § 36, men tapet av ervervsevnen. Noe annet er at den nye legeerklæringen vil måtte inngå i den gjenstående vurdering av årsaksforholdet, som aktualiseres av at den inngåtte avtale må settes til side på et annet grunnlag.
- (46) If har også påberopt vedtakelsen av skadeserstatningsloven § 3-8 som veiledende for når avtaleloven § 36 vil kunne komme til anvendelse. Bestemmelsen trådte i kraft etter det aktuelle skadetilfellet, og jeg kan ikke se at anførselen har noe rettslig grunnlag. Jeg tilføyer imidlertid også at det er vanskelig å se at lovens forarbeider samlet sett tilsier at bestemmelsen var ment å skulle innskrenke anvendelsesområdet for avtaleloven § 36. Det er heller ikke anført reelle grunner som tilsier en slik forståelse.
- (47) Avtaleloven § 36 gir ikke i seg selv mye veiledning for når den kan føre til at en avtale må settes til side, men lovens forarbeider og en etter hvert omfattende rettspraksis gir nå veiledning. På rettsfelt der problematikken er tilbakevendende, oppstår det likevel et praktisk behov for mer konkret veiledende normer. På det aktuelle området er dette etablert gjennom underrettspraksis. I sak for Frostating lagmannsrett, RG 2005 side 968, var partene enige om at det kunne oppstilles tre kumulative vilkår for fremme av et krav på tilleggserstatning etter at et forutsetningsvis endelig erstatningsoppgjør har funnet sted:

"1. Skaden må ha forandret seg vesentlig til ugunst for skadelidte siden avtalen ble inngått, enten med hensyn til medisinsk eller ervervsmessig invaliditet.

2. **Forandringen må ligge utenfor det begge parter regnet med da avtalen ble inngått.**
3. **Den inngåtte avtalen må i ettertid fremstå som urimelig og ubalansert i forhold til et riktig oppgjør."**

- (48) Frostating lagmannsrett ga sin tilslutning til dette, og disse vilkårene er tillagt betydelig vekt både i senere dommer og, etter det opplyste, i selskapspraksis. Selv om det må fastholdes at det må skje en samlet vurdering av alle relevante omstendigheter, er jeg enig i at vilkårene gir god veiledning for når avtaleloven § 36 vil føre til at en oppgjørsavtale for personskade må settes til side på grunn av etterfølgende omstendigheter.
- (49) Da avtalen ble inngått i vår sak, ble det lagt til grunn at As ervervsevne var fullt i behold. Når ervervsevnen reduseres til 50 prosent, er det klart, som også lagmannsretten la til grunn, at forandringen er vesentlig.
- (50) Gitt at det omforente erstatningsbeløp på 50 000 kroner ikke på noen måte reflekterer muligheten for tap av ervervsevnen, fremstår avtalen som klart urimelig når det bygges på at det foreligger årsakssammenheng. Som lagmannsretten finner jeg det klart at også vilkåret om at avtalen må fremstå som urimelig og ubalansert, er oppfylt.
- (51) Det gjenstår da å ta stilling til om den reduserte ervervsevne lå utenfor det begge parter regnet med på avtaletidspunktet. Ved vurderingen av dette vilkåret, omformulerte lagmannsrettens flertall dette på en måte som klart begrenser mulighetene for å fremme et nytt krav:

"Som nevnt ovenfor mener flertallet at det ikke kan ha vært helt utenkelig for skadelidte at hennes arbeidsevne ville bli redusert..."

- (52) Her stiller lagmannsretten etter mitt syn et for strengt krav. Konkret er jeg kommet til at muligheten for tap i ervervsevne var tilstrekkelig fjern til at også dette tredje kriteriet må anses oppfylt. Da avtalen ble inngått hadde den ankende part 80 % stilling, og bare en uke etter avtaleinngåelsen gikk hun, som forventet, over i full stilling.
- (53) Det er et vesentlig hensyn at det legges til rette for at de skadelidte kan bli stående i arbeid, og løsninger på erstatningsproblematikken som systematisk vil virke uheldig for dem som i det lengste anstrenger seg for å beholde arbeidet, ville være uheldig. I vedlegg 1 til NOU 1994: 20, er inntatt en utredning fra et utvalg oppnevnt av Justisdepartementet til vurdering av standardisert erstatning for personskader voldt ved yrkesskade eller yrkessykdom. I denne utredningen, se NOU 1994: 20 side 181, er dette uttrykt slik:

"Erfaring tilsier også at mange skadelidte prøver å være i arbeide, men må gi seg etter et par år som følge av skaden eller sykdommen. Etter utvalgets mening bør ikke disse tape i erstatningsoppgjøret på at de har prøvd å være i arbeid."

- (54) Lagmannsrettens flertall har, også i relasjon til avtaleloven § 36, lagt vekt på at den ankende part ikke tok forbehold om å kunne komme tilbake med tilleggskrav ved eventuelt fremtidig tap i ervervsevnen. Jeg er ikke enig i at det manglende forbehold er relevant. Vurderingen på grunnlag av avtaleloven § 36 bygger nettopp på at den inngåtte avtale stenger også for krav om tap av erstatning for tapt ervervsevne. Det var da ikke noe å ta forbehold om.

- (55) De oppstilte hjelpevilkårene er oppfylt, og de øvrige omstendigheter i saken bestyrker at vilkårene i avtaleloven § 36 er tilfredsstilt. Jeg er på dette grunnlaget kommet til at den ankende part må gis medhold.
- (56) Sakskostnadsspørsmålet avhenger for så vidt angår de tidligere instanser av den endelige avgjørelse av om det foreligger årsakssammenheng mellom ulykken og tapet i ervervsevne, og avgjørelsen av kravet på sakskostnader for disse instanser utsettes, jf. tvisteloven § 20-8 tredje ledd, jf. også Schei med flere, Tvisteloven kommentarutgave, sidene 952–953.
- (57) For Høyesterett, der saken var begrenset til om lagmannsrettens avgjørelse måtte oppheves, har A fått medhold. Hun tilkjennes sakskostnader i overensstemmelse med inngitt kostnadsoppgave.
- (58) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Lagmannsrettens dom oppheves.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler If Skadeforsikring NUF til A 278 640 – tohundreogsyttiåttetusensekshundreogførti – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.

- (59) Dommer **Bårdsen:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (60) Dommer **Bergsjø:** Likeså.
- (61) Dommer **Normann:** Likeså.
- (62) Dommer **Stabel:** Likeså.
- (63) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Lagmannsrettens dom oppheves.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler If Skadeforsikring NUF til A 278 640 – tohundreogsyttiåttetusensekshundreogførti – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.

Riktig utskrift bekreftes: